

закладені О.Потебнею, І.Франком, В.Гнатюком, які розглядали цю проблему через призму діалектики традицій і новаторства. Їхні праці становлять ґрунт для пошуків і знахідок сучасних дослідників фольклоризму.

ВІРА ПРОСАЛОВА
/донецький університет/

ПРИНЦИПИ ФОЛЬКЛОРІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

В.М.Гнатюк – відомий вчений, що сприяв піднесенням фольклористики у ранг самостійних наукових дисциплін. Осмислючи багатий фольклорний матеріал, зібраний в Галичині, Закарпатській Україні, дослідник послідовно дотримувався принципу історизму, суть якого полягає у врахуванні тих історичних та культурних обставин, що породили той чи інший твір, те чи інше явище. У нарисі "Руські оселі в Бачці" народна творчість розглядається ним у тісному зв'язку з життям і боротьбою трудящих.

На думку В.Гнатюка, фольклор виникає на основі сучасності, конкретних вражень, зумовлених певними життєвими реаліями. У дослідженні "Словашський опришок Яношік в народній поезії" фольклорист осмислює ті соціальні причини, що сприяли виникненню опришківського руху. "Невиносимий гніт, якого зазнав простий народ з боку панів, кривди, які приходилося йому не раз терпіти, цілковита залежність від панів, що мали над селянством право життя і смерті /Гнатюк В. Вибрані статті про народну творчість.-к.: Наукова думка, 1966.-С.97/", – це далеко не повний перелік тих факторів, що змушували шукати шляхів розплати і помсти, поповнювати лави опришків.

Аналізуючи образ Яношіка, В.Гнатюк залишає значний фольклорний матеріал. На основі зіставлення оцінок, які дає народ своїм

національним героям, він приходить до висновку, що в зображені Яношіка, Довбуша, Кармелюка превалює поетизація їх незвичайної сили, витримки, справедливості і доброти. Цю типологічну схожість дослідник схильний мотивувати мандрівними сюжетами, що перейшли національні межі, зазнавши певних модифікацій.

Принцип взаємозв'язку у вивчені слов'янського фольклору послідовно реалізується автором у праці "Пісенні новотвори в українсько-руській народній словесності". Дослідник простежує тут різницю між фольклорними зразками, складеними галицькими і угорськими русинами. "Відповідно, отже, до того, хто їх витворював, вони мають сяку або таку форму" /86/, написані коломийковим або 12-складовим віршем. Тільки завдяки зіставленню, аналізу творів у взаємозв'язках з іншими фольклористу вдалося з"ясувати характерні прикмети явищ, поширених на певній території.

Заслуга В.Гнатюка полягає у встановленні ідейно-тематичних зв'язків української пісенної творчості з фольклором інших слов'янських народів, у дослідженні проблеми впливу народної поезії на художню літературу, не лише українську, а й російську, білоруську, польську та інші.

Принцип взаємозв'язку застосовується дослідником і для з"ясування жанрових прикмет народної новели і казки. На його думку, у цих жанрах багато спільногого, підставою для їх розмежування служить лише характер зображеного. Новели на відміну від казок, як підкреслює В.Гнатюк, "зачерпнені з реального побуту і основані на нім..." /202/. Казкам у більшій чи меншій мірі притаманні фантастичні елементи. Зіставлення цих фольклорних творів здійснюється автором, щоб звернути увагу на новелу, тому, звичайно, вичерпністю не відзначається.

Аналіз фольклорних явищ у розвитку, тобто в процесі їх зародження, формування та існування, дає можливість досліднику з"ясував-

ти закономірності виникнення і побутування творів. У момент появі вони "часто кульгаві," подекуди недоладні й недотепні, бо не мали ще часу походити по широких кругах людей та огладитись між ними, ошліфуватись" /79/. До такого висновку приходить В.Гнатюк, зіставляючи різні за часом виникнення пісні, що в процесі самого побутування шліфуються, вдосконалюються. Браховуючи час тих подій, що знайшли відображення в фольклорі, а також рівень художності творів, які виникли на їх основі, можна, на думку автора, визначити тривалість їх побутування.

Аналіз фольклорних зразків у розвитку, у процесі побутування, у взаємозв'язках з художньою літературою, з народною творчістю інших народів, врахування суспільних та культурних обставин виникнення творів - ці принципи стали визначальними у фольклористичних дослідженнях В.Гнатюка.

НАТАЛЯ ШУМАДА

/ІМФЕ ім. М.Рильського АН УРСР/

ВНЕСОК ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА У ВИВЧЕННЯ МОНОСТРОФІЧНИХ ЖАНРІВ СЛОВ'ЯНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ

Дослідження походження, функціонування, продукування, тематики й поетичних засобів фольклорних жанрів, які, пробившись крізь віки, продовжують творитися й побутувати, має особливу важливість, оскільки дає можливість уточнити роль і місце цих жанрів у сучасному фольклорному процесі, а також допомагає скласти вірогідне уявлення про перспективи їх подальшого розвитку.

У фольклорній системі слов'янських народів монострофи виразно активізувалися в XIX-му сторіччі. Але хоч починаючи з перших Його років, було опубліковано чимало текстів, а далі й розвідок, головна заслуга справді наукового вивчення слов'янських моностроф належить В.М.Гнатюкові, чиї теоретичні висновки, зроблені на підставі грунтовно опрацьованого, переважно зібраного ним самим ма-